

Innhold

FORORD	11
INNLEDNING	15
Promethevs og universitetet	18
Promethidene: mennesket i sentrum	20
Vitenskapen om det menneskeskapte	22
Å fortolke Promethevs	23
Promethevs og historien	24
«Den prometheiske erkjendelse»	25
Promethevs og veien videre	26
Om bokens oppbygning og bruken av den	28
Videre lesning	30
KAPITTEL 1 HUMANIORAS HISTORIE	32
Historie, språk og dannelselse: humanioras antikke rammer	34
Herodot og grensene for det menneskelige	34
Fra paideia til humanitas	35
Retorikk og dialektikk	38
Filologi og fortidighet	40
Universiteter og elfenbenstårn: middelalder og renessanse	43
Middelalderen: Universitetet settes på kartet	43
Akademikere og intellektuelle	46
De lærdes republikk	48
Renessansen og humanismens «jeg»	51
Gamle autoriteter – ny empiri	54
Dannelselse i nytt lys: 1700-tallet	58
Opplysningstiden og studiet av mennesket	59
Menneskemaskiner	60
Romantikk og dannelselse	63
Dannelselse i romanform: Wilhelm Meisters læreår	65
Dannelsen til universitetet: Wilhelm von Humboldt	67
Humaniora blir vitenskap: gjenstandsområde, metode, historie	68
Grenseoppgang mot naturvitenskapen: Vico og Dilthey	71
Historisme	73
Universiteter og vitenskaper: 1800-tallet	74

Humboldt på norsk: Universitetet i Oslo	75
Dannelseskamper: klassisk mot realistisk dannelse	76
Humaniora og positivismen	77
Positivistisk historieskrivning: Hippolyte Taine.	80
Humaniora, nytten og staten	81
Kritikk og offentlighet: 1900-tallet og frem til i dag	83
Mistankens mestere: Marx, Nietzsche, Freud	85
Marx og produksjonsmåtene	86
Nietzsche og viljen til makt.	89
Freud og det ubevisste	91
Strukturalismen: fra språkvitenskap til menneskevitenskap . .	94
Myter og strukturer: Claude Lévi-Strauss	95
Strukturalisme og antihumanisme.	97
Fra strukturalisme til poststrukturalisme: Foucault og genealogien	100
Forstavelsen «post-»: etter alt?	101
Kulturbegrepets historie: en historie om humaniora.	102
Humaniora i går, i dag, i morgen.	106
Arbeidsoppgaver	110
Videre lesning	111
KAPITTEL 2 HUMANIORAS OBJEKTER	113
Promethevs som objekt.	114
Ting.	119
Eksempler til etterfølgelse	120
Samlerobjekt	121
Historisk levning	122
Nye interesser, nye ting: inn med det daglige og det konseptuelle	123
Nye teknologier, nye dokumentasjonsredskap	127
Nye teknologier, nye kunstobjekter	129
Tingenes tempel: museet	129
Taksonomi og plassering: Tingenes orden er ikke like gyldig.	133
Museets dilemmaer: konservering, pedagogikk, estetikk. . . .	135
Museet og det fremmede	137
Museet i kontekst: uttrykk for dannelse og makt	140
Museene og universitetet	143
Tekster	144
Fra papyrus til <i>wiki</i>	145
Tekstens materialitet som vitenskapelig disiplin	147
Tekstkritiske utfordringer.	148
Tekstkritiske utgaver	151
Promethevs i tekst.	153
Teksten og makten	155

Flere materialer	157
Ikke-alfabetiske tekster	158
Tekstenes tempel: biblioteket.	159
Tekstenes taksonomi: kataloger og systemer.	164
Biblioteket som arkiv: vår kollektive hukommelse?	167
Hendelser	169
Promethevs i aksjon: «a greater beauty still».	169
Ritualer	171
Hendelsenes tempel	173
Fragmenter	177
Promethevs i fragmenter	177
Fragmentenes appell	178
Forskerne og fragmentene	182
Humanioras objekter som fragmenter av mening	184
Arbeidsoppgaver	185
Videre lesning	186
KAPITTEL 3 FORTOLKNING	190
Hva er fortolkning?	192
Å tolke: en definisjon	193
Å tolke regnvær: fortolkningen og det menneskeskapte	193
Å tolke Kafka: mystisk intuisjon eller nærlesning	196
Fortolkning og kommunikasjon	199
Læren om fortolkningen: hermeneutikk	201
Hermeneutikk som tradisjon	202
Historie, politikk og anvendelse.	204
Bibelen: den teologiske hermeneutikken	205
Loven: den juridiske hermeneutikken	209
Antikken: den filologiske hermeneutikken.	211
Språket: Friedrich Schleiermacher	214
Historien: August Boeckh og Wilhelm Dilthey.	217
Væren: Hans-Georg Gadamer	219
Hermeneutikk som teori og metode	223
Teori eller metode?	223
Den hermeneutiske sirkel	225
Språk eller tanke: et hermeneutisk dilemma	230
Forståelseshendelsen: forståelse og selvforståelse.	234
Fordommer og forståelseshorisont	236
Virkningshistorie.	237
Samtalen som hermeneutikkens grunnleggende form	239
Tradisjon eller kritikk? Debatter om hermeneutikken	243
Habermas og ideologikritikken	243
Ricoeur og mistankens hermeneutikk.	244
Derrida og dekonstruksjon.	245

Fortolkningen og det globale.	247
Arbeidsoppgaver	249
Videre lesning	250
KAPITTEL 4 SPRÅK	251
Hva er språk?	254
Å få øye på språket	255
Tre språksyn: evne, kultur og bruk	257
Språket som objekt for humanistisk vitenskap.	260
Oversettelse: det umuliges kunst	260
Språk, kultur og litteratur.	262
Språket og det nasjonale	266
Språket og det globale	266
Fra paradiset til fengsel: noen glimt fra språktenkningens historie	268
Om språkets opprinnelse: Gud, Adam og dyrene.	268
Språklig mangfold: Babels tårn	271
Med ord skal landet bygges: språk, stat og nasjon	273
Språket blir historisk.	275
Det virksomme språket	276
Språket som fengsel: diskursen	277
Ut av fengselet: å sette ord på en sko.	279
Arven fra Saussure	282
Det språklige tegn	284
Det sosiale tegn	285
Skriften og det menneskelige.	286
Tale/skrift hos Saussure	287
Muntlighet og skriftlighet i kulturen.	289
<i>Langue/parole</i>	290
Diakroni/synkroni	293
Språk og språkbruk.	294
En vitenskap om parole	295
Retorikkens tilbakekomst.	296
Benevnelse og begrephistorie.	297
Debatten om begrepet «nordmann»	298
Arbeidsoppgaver	300
Videre lesning	302
KAPITTEL 5 HISTORIE	303
Fortiden er noe annet	304
Aleksander den stores lange liv	304
Historiens begynnelse	307
Den egentlige historien	312
Den <i>egentlige</i> egentlige historien	314
Historiske kjernesporsmål.	317

Begivenhetenes historie, historiens begivenheter	317
De store fortellingene – og de litt mindre.	321
Historiens andre	323
Periodene: tidens kapitler	325
Mimesis som nemesis	329
Formens innhold	333
Nåtidens historie.	336
Etter utfordringene?	338
Arbeidsoppgaver	339
Videre lesning	340
KAPITTEL 6 KUNST	341
Hva er kunst?	344
Speilet og lampen	346
Innsikt og dannelsen	349
Institusjonaliseringen av kunsten	354
Ny kunststoffentlighet	355
Kunstens autonomi	356
Kunstneren som Prometheus: geni og opprører	357
Romantikkens opprører	358
Frankensteins mareritt	361
Kunst som erkjennelse: det sanne, det gode og det skjønne	363
Estetisk erfaring	365
Skjønnhet og behag eller sjokk, brudd og opplevelse?	367
Politisk kunst	369
Hva er vitenskapen om kunst?	372
Idiografisk og nomotetisk vitenskap	372
Nomotetisk kunstvitenskap i det 20. århundre	374
Analysen av enkeltverket	376
Forholdet kunstner – verk	377
Verket selv	381
Forholdet verk–verden	384
Forholdet verk–publikum.	388
Kontekstualisering	390
Vitenskap som kunst	393
Arbeidsoppgaver	395
Videre lesning	396
KAPITTEL 7 HUMANIORA OG MAKTEN.	398
Mellom androfager og ataranter	398
Det beste	400
Hva er verden?	401
Humaniora som nasjonale vitenskaper	405
Fra politikk til tradisjon?	408

Å skape et «vi»	408
Å skape de andre	410
Den døde kvinnens skjønnhet	412
Hvem snakker for Julia Pastrana?	413
Kvinnen som den andre	417
Humaniora i en global verden	419
Tilbake på plassen	420
Arbeidsoppgaver	421
Videre lesning	422
BIBLIOGRAFI	423
ILLUSTRASJONSLISTE	434
TIDSLINJE	435
NAVNEREGISTER	451
EMNEREGISTER	456